

სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესება: მიზნი და რეალობა

თამარ დევიძე

ეკონომიკის დოქტორი, სტუ
ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

ზოგადი ბიზნესგარემოს გაუმჯობესების მიუხედავად, მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების თვალსაზრისით, საქართველოში იგივე გამოწვევები დგას, რაც მრავალ განვითარებად ქვეყანაში. მიუხედავად იმისა, რომ მცირე და საშუალო საწარმოებზე მოდის მოქმედი საწარმოების უდიდესი ნაწილი, მათი წვლილი მთლიან შიდა პროდუქტში(მშპ-ში) კვლავ ძალიან დაბალია.

საკვანძო სიტყვები: ბიზნესგარემო, ბიზნესსექტორი, ფინანსური მხარდაჭერა.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოს მთავრობა ეკონომიკური განვითარების პროცესში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს მცირე და საშუალო მეწარმეობას და მიზნად ისახავს სამეწარმეო გარემოს შემდგომ სრულყოფას, რაც ხელს შეუწყობს მცირე და საშუალო საწარმოების ზრდას და განვითარებას.

კერძო სექტორის განვითარების და, განსაკუთრებით კი, მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების მხარდაჭერა საქართველოს მთავრობის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი პრიორიტეტია, რაც ასევე ასახულია საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში - საქართველო 2020 (ივნისი, 2014), აგრეთვე, სამთავრობო პროგრამაში „ძლიერი, დემოკრატიული, ერთიანი საქართველოსთვის“.

ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებამ, რომელიც გაფორმდა 2014 წლის 27 ივნისს და სრულად შევიდა ძალაში 2016 წლის 1 ივლისს, დაანესა ახალი

პრეფერენციული ვაჭრობის რეჟიმი - ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ სივრცე.

ასოცირების შესახებ შეთანხმებით საქართველომ აიღო შესაბამისი სფეროებში კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან პროგრესული დაახლოების ვალდებულება და მათი იმპლემენტაცია. აგრეთვე, საქართველომ უნდა განავითაროს თავისი ადმინისტრაციული და ინსტიტუციური ინფრასტრუქტურა. ევროკავშირი, თავის მხრივ, აღნიშნულის ხელშეწყობის მიზნით, გამოხატავს როგორც პოლიტიკურ მხარდაჭერას, ასევე აქტიურად მხარს უჭერს ტექნიკურად, საექსპერტო დახმარებით და გამოყოფს ფინანსურ დახმარებას საქართველოსთვის სხვადასხვა სექტორში რეფორმების განსახორციელებლად. უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირის მიერ გათვალისწინებული ფინანსური დახმარება გამოიყოფა გრანტის სახით და მისი მოცულობა 2014 წლიდან ყოველწლიურად საშუალოდ 100 მლნ ევროს შეადგენს.

ევროკავშირის მიერ საქართველოსთვის გამოყოფილი ფინანსური მხარდაჭერის ოდენობის სტატისტიკას თუ გადავხედავთ, ნათლად იკვეთება ბოლო პერიოდში გამოყოფილი ფინანსური მხარდაჭერის მოცულობის ზრდა: 1992-2006 წწ. 500(მლნ ევრო); 2007-2013 წწ. 452(მლნ ევრო); 2014-2020 წწ. 746(მლნ ევრო).

მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების სტრატეგიის ეფექტიანი იმპლემენტაციის მიზნებია (საბაზისო - 2013 წელი):

1. 2020 წლისთვის მცირე და საშუალო საწარმოების გამოშვების ზრდა წლიურად საშუალოდ 10%-ით;

2. 2020 წლისთვის მცირე და საშუალო საწარმოებში დასაქმებულთა ზრდა 15%-ით;

3. 2020 წლისთვის მწარმოებლურობის ზრდა 7%-ით.

2019 წლის პირველ კვარტალში ბიზნესსექტორის ბრუნვამ 22.9 მილიარდ ლარს მიაღწია და წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 27.5 პროცენტით გადააჭარბა. იმავე პერიოდში აღნიშნული სექტორის პროდუქციის გამოშვება 9.0 პროცენტით გაი-

ზარდა და 9.5 მლრდ. ლარი შეადგინა.

აღნიშნული სტატისტიკური ინფორმაცია რამდენიმე მნიშვნელოვანი დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა. კერძოდ,

1. ბიზნესსექტორის როგორც ბრუნვის, ისე მთლიანი გამოშვების ზრდის ტემპი წინ უსწრებს მთლიანი შიგა პროდუქტის ნომინალურ ზრდის ტემპს, ანუ ამ უკანასკნელის ფორმირებაში ბიზნესსექტორის როლი და მონაწილეობის დონე მატულობს, რაც ცალსახად პოზიტიური პროცესია;

2. ბიზნესსექტორის ფორმირებაში მზარდი როლი ეკუთვნის მომსახურების სექტორს. ბოლო ერთი წლის მანძილზე მომსახურების წილი მის მთლიან ბრუნვაში გაიზარდა 74.4%-დან 79.5%-მდე, ხოლო პროდუქციის მთლიან გამოშვებაში, შესაბამისად, 52.5%-დან 55.6%-მდე;

3. მართალია, ბიზნესსექტორის როგორც ბრუნვაში, ისე გამოშვებაში ჯერ კიდევ ყველაზე მაღალი წილი მსხვილ წარმოებებს უკავიათ (ბრუნვაში - 54.5%, გამოშვებაში - 41.3%), თუმცა საშუალო და მცირე ბიზნესის უფრო დინამიური, სწრაფი განვითარების ხარჯზე მსხვილი ბიზნესის წილი თანდათან კლებულობს და შესაბამისად, იზრდება მცირე და საშუალო ბიზნესის წილი. კერძოდ, პროდუქციის მთლიან გამოშვებაში მცირე და საშუალო ბიზნესის წილად მოვიდა მთელი მატების 82.2 პროცენტი, ხოლო მცირე და საშუალო ბიზნესის მიერ გამოშვებული პროდუქციის მატების ტემპი 3.5-ჯერ აღემატებოდა მსხვილი ბიზნესის მიერ გამოშვებული პროდუქციის მატების ტემპს, მათ შორის მხოლოდ მცირე ბიზნესის (16.7%) - 4.5-ჯერ.

4. შრომის მწარმოებლურობა (პროდუქციის გამოშვება ერთ დასაქმებულზე) მსხვილ წარმოებაში 1.4-ჯერ აღემატება წერილი წარმოების ანალოგიურ მაჩვენებელს.

ბიზნესსექტორში დასაქმებულებზე მოდიოდა საქართველოს ეროვნულ მეურნეობაში დასაქმებულთა მთლიანი კონტინგენტის 2/5 და დაქირავებით დასაქმებულთა 72 პროცენტი, რაც საკმაოდ მაღალი, პოზიტიური მაჩვენებელია. ბიზნესსექტორში დასაქმებულთა მთლიანი კონტინგენტის 71.8 პროცენტი მომსახურების სექტორში, ხოლო დანარჩენი 28.2 პროცენტი - ეკონო-

მიკის რეალურ სექტორში (მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, მშენებლობა) იყო დასაქმებული. აღსანიშნავია, რომ ეკონომიკის რეალურ სექტორში შრომის მწარმოებლურობა 2-ჯერ და მეტად აღემატებოდა მომსახურების სექტორში დასაქმებულთა შრომის მწარმოებლურობას.

მთლიანად, ბიზნესსექტორის წილად ქვეყნის მშპ-ის 2/3-ზე მეტი იქმნება და აღნიშნული წილი მზარდია. ეს ხელსაყრელი ბიზნეს-გარემოს, გატარებული რეფორმებისა და იმ შედეგათებს ეფუძნება, რაც ბოლო წლებში გადაიდგა მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშესაწყობად. 2013 წლის შემდეგ ეროვნულ მეურნეობაში ყოველი 4 დამატებული დაქირავებით დასაქმებულიდან 3 ბიზნესსექტორზე მოდიოდა, ხოლო იმავე პერიოდში დასაქმებულთა მთლიანი კონტინგენტის 35 ათასით ზრდის პირობებში ბიზნესსექტორში დასაქმებულთა რაოდენობა 130 ათასით გაიზარდა. შესაბამისად, განუხრელად იზრდება როგორც ბიზნესსექტორის წვლილი საქართველოს ეკონომიკაში, ისე მთლიანად საერთაშორისო მასშტაბით ქართული ეკონომიკისა და მისი წარმოებული პროდუქციის ცნობადობისა და კონკურენტუნარიანობის მხრივ.

ბიზნესსექტორის ბრუნვის მოცულობა 2020 წლის I კვარტალში გასული წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 13.5 პროცენტით გაიზარდა და 26.0 მილიარდი ლარი შეადგინა. ზრდის ტენდენციით ხასიათდება ბიზნესსექტორის პროდუქციის გამოშვების მაჩვენებელიც. 2020 წლის I კვარტალში მისი მოცულობა 10.3 მილიარდი ლარით განისაზღვრა, რაც 8.4 პროცენტით აღემატება გასული წლის შესაბამისი პერიოდის მაჩვენებელს.

2020 წლის I კვარტალში მთლიანი ბრუნვის 60.0 პროცენტი მოდის მსხვილ ბიზნესზე, 16.6 პროცენტი - საშუალოზე, ხოლო 23.4 პროცენტი - მცირე ბიზნესზე ნაწილდება. მცირედით განსხვავებული მდგომარეობაა პროდუქციის მთლიანი გამოშვების შემთხვევაში: მსხვილ ბიზნესზე მოდის პროდუქციის გამოშვების 44.3 პროცენტი, საშუალოზე - 24.4 პროცენტი, ხოლო მცირე ბიზნესზე - 31.3 პროცენტი.

2020 წლის I კვარტალში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა 684.4 ათასი კაცით განისაზღვრა, რაც გასული წლის შესაბამისი პერიოდის მაჩვენებელს 3.1 პროცენტით აღემატება.

დასაქმებულთა მთლიანი რაოდენობის 39.9 პროცენტი მსხვილ ბიზნესზე მოდის, 20.7 პროცენტი - საშუალოზე, ხოლო დარჩენილი 39.4 პროცენტი - მცირე ბიზნესზე. დაქირავებულთა მთლიანმა რაოდენობამ 640.5 ათასი კაცი შეადგინა (გასული წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით - 3.4 პროცენტით მეტი). საწარმოთა მთლიანი დანახარჯები პერსონალზე - 2 408.4 მლნ. ლარით განისაზღვრა (გასული წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 10.3 პროცენტით მეტი).

2020 წლის I კვარტალში ბიზნეს სექტორის პროდუქციის გამოშვებაში პირველ და მეორე ადგილებს იკავებს დამამუშავებელი მრეწველობა (21.6 პროცენტი) და ვაჭრობა (16.9 პროცენტი), შემდეგ მოდის მშენებლობა (15.7 პროცენტი) და ტრანსპორტი და დასაწყობება - 9.6 პროცენტიანი წილით, ხოლო დანარჩენ დარგებს სტრუქტურაში 36.2 პროცენტიანი წილი უჭირავს.

2020 წლის I კვარტალში დასაქმებულთა რაოდენობის მიხედვით ბიზნეს სექტორში ვაჭრობის (საბითუმო და საცალო ვაჭრობა; ავტომობილების და მოტოციკლების რემონტი), დამამუშავებელი მრეწველობისა და ჯანდაცვის და სოციალური მომსახურების საქმიანობების დარგები ლიდერობენ (შესაბამისად, 27.4 პროცენტი, 12.4 პროცენტი და 10.5 პროცენტიანი წილებით). თუმცა სტრუქტურაში მნიშვნელოვანი წილი მოდის მშენებლობის (8.6 პროცენტი), ტრანსპორტისა და დასაწყობების (8.3 პროცენტი) და განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობების დარგის საწარმოებზეც (5.6 პროცენტი).

მიუხედავად ამ უდიდესი წარმატებებისა საწარმოების ექსპორტის პოტენციალი ასეთი გვაქვს: საწარმოთა წილი, რომელიც ექსპორტზე საერთოდ არ გადის, საკმაოდ მაღალია (77%), რასაც ძირითადად განაპირობებს წარმოების დაბალი მოცულობა და ექსპორტისათვის არასაკმარისობა და ექსპორტისათ-

ვის საკმარისი მოცულობის პროდუქტის საწარმოებლად რესურსების ნაკლებობა.

კომპანიის წარმატებას პატარ-პატარა დეტალები განაპირობებს ასე, რომ სწორად შერჩეული თანამშრომლები კომპანიის წარმატების ერთ-ერთი წინაპირობაა.

საქართველოში მაღალია შრომის ბაზრის პოლარიზაცია, რაც გულისხმობს საშუალო კვალიფიკაციის სამუშაო ადგილების კლებას და მაღალკვალიფიციური და დაბალკვალიფიციური სამუშაოების რაოდენობის ზრდას; მაღალი პოლარიზაცია კი თავის მხრივ დასაქმებულებზე უარყოფითად აისახება და ამცირებს „ცუდი“ სამუშაოებიდან „კარგზე“ ტრანზაციის შესაძლებლობებს. მაღალი და მზარდი დაბალკვალიფიციური სამუშაო ადგილების რაოდენობა ადამიანებს შორის კონკურენციის ზრდას და შესაბამისად ხელფასების და შრომითი სტანდარტების დანევას განაპირობებს.

სოციალური დაცვის სისტემა ძირითადად სოციალური დახმარების (საარსებო შემწეობის) პროგრამაზე დგას, რომლითაც არაფორმალური და არასტანდარტული შრომით დაკავებულთა დიდი ნაწილი ვერ სარგებლობს.

მდგომარეობის გამოსწორება, მმართველობის ეფექტიანი და სამართლიანი სისტემის შექმნა, ეკონომიკის ფუნქციონირების ნეგატიური მხარეების პოზიტიურით შეცვლა ფისკალური პოლიტიკის მონესრიგებით უნდა დაიწყოს. ამის გარეშე საქართველო ისევ დახმარებების ამარა დარჩება, რაც კიდევ უფრო მიგვაახლოებს ახალ არაპროგნოზირებად რისკებთან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 17 ივნისის დადგენილება №400, საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის „საქართველო 2020“ დამტკიცებისა და მასთან დაკავშირებული ზოგიერთი ღონისძიების თაობაზე <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2373855>

2. „საქართველოს მცირე და საშუალო მენარმეობის განვი-

თარების სტრატეგია 2016-2020 წლებისთვის“ http://gov.ge/files/439_54422_706524_100-1.pdf

3. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. მენარმეობა საქართველოში: http://www.geostat.ge/index.php?action=wnews_archive1&qy=1&qy1=6&lang=geo.

4. საჯარო რეესტრის ეროვნული საგენტო:<https://napr.gov.ge/p/814>

5. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ga/TXT/?uri=CELEX:52014PC0149>

6. European Commission, Available at: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/georgia/>

REFERENCES:

1. Resolution of the Government of Georgia of June 17, 2014 №400, on the approval of the socio-economic development strategy of Georgia “Georgia 2020” and some related measures <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2373855>

2. “Small and Medium Entrepreneurship Development Strategy of Georgia for 2016-2020” http://gov.ge/files/439_54422_706524_100-1.pdf

3. National Statistics Office of Georgia. Entrepreneurship in Georgia:http://www.geostat.ge/index.php?action=wnews_archive1&qy=1&qy1=6&lang=geo.

4. National Agency of Public Registry: <https://napr.gov.ge/p/814>

5. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ga/TXT/?uri=CELEX:52014PC0149>

6. European Commission, Available at: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/georgia/>

IMPROVING THE ENTREPRENEURIAL ENVIRONMENT: MYTH AND REALITY

Devidze Tamari

Doctor of Economics,
Georgian Technical University,
Associate Professor

RESUME

Despite the heavy political and socio-economic situation, Georgia has still potential to solve the existing complex problems. First of all, the main existing opportunities must be used wisely and even, the financial support, which was granted to Georgia in the form of cheap credit, should be purposefully and transparently consumed for the country.

Key words: Business environment, Business Sector, Financial Support.